

Samrådsredogörelse Ändring genom tillägg till 14 detaljplaner för avloppsledning Brommaplan-Ålstensskogen, Dp 2015-19082

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund.....	3
Förslagets syfte och huvuddrag.....	3
Hur samrådet bedrivits.....	3
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden.....	4
Allmänt om samrådet och planprocessen.....	4
Allmänt om förslaget och utvecklingen	5
Kulturmiljö	7
Olägenheter för grannar	7
Parker och grönområden	8
Gator och trafik	8
Grundvatten	9
Teknisk försörjning.....	9
Hälsa och säkerhet	11
Miljö- och klimataspekter	11
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	13
Föreslagna förändringar.....	14
Inkomna synpunkter	15
Statliga och regionala myndigheter och förbund	15
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	17
Övriga remissinstanser	18
Sakägare enligt fastighetsförteckning	19
Övriga, ej sakägare	21

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Sammanfattning

Planen syftar till att ge stöd åt en ny avloppsledning som ska gå från Brommaplan till Ålstensskogen.

Planförslaget sändes ut på samråd 2016-10-05 – 2016-11-16. Under samrådet har 21 yttranden inkommit. Flertalet remissinstanser tillstyrker planförslaget men framför synpunkter i sak, framför allt önskas information om och kontakt för samordning inför byggskedet, förtydligande texter om risker, räddningsinsatser och grundvattenpåverkan.

Synpunkter från privatpersoner har handlat om risker för olägenheter som kan uppkomma vid transportvägar för lastbilar med bergmassor under byggandet av avloppsledningen. Man ifrågasätter rimligheten i projektet Stockholms framtida avloppsrening som helhet eftersom man menar att genomförande av planen innebär så omfattande störningar att de inte kan anses vara förenligt med plan- och bygg lagens bestämmelser, då de anser att skydd av människors hälsa och miljö inte kan tillgodoses. I driftsskedet om riskerna för permanent grundvattenpåverkan och lukt.

Utöver detta har det ifrån privatpersoner inkommit synpunkter på hur detaljplaneprocessen hanterats och den miljökonsekvensutredning som utförts – som ligger till grund för både detaljplaneprocessen det tillståndsgivande som hanteras hos Mark- och miljödomstolen.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet föreslår Stadsbyggnadskontoret att planbeskrivningen kompletteras med förtydliganden om behovet av samordning mellan ledningsrättshavare och andra instanser som till exempel Brandmyndigheten samt att plankartan korrigeras med rubriker.

Stadsbyggnadskontoret föreslår vidare att planbeskrivningen förtydligas vad gäller avgränsningen mellan detaljplanen och övriga frågor som hanteras i tillståndsgivandet, inklusive genomförande-frågor. Vidare föreslås att beskrivning och konsekvenser förtydligas för: natur- och rekreation, grundvatten, risker, räddningsinsatser.

I övrigt föreslås planhandlingarnas huvudsakliga utformning få ligga fast.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Detaljplanen syftar till att möjliggöra projektet *Stockholms framtida avloppsrening, SFA*, som innebär modernisering av stadens avloppshantering, samt att säkra kapaciteten för avloppsrening på lång sikt och att väsentligt förbättra reningsresultaten. Denna detaljplan är en av fem detaljplaner som tas fram för att möjliggöra projektet.

Syftet med denna detaljplan är att ge stöd åt en ny avloppsledning som ska gå från Brommaplan till Ålstensskogen. Detaljplanen tas fram som ett tillägg till gällande detaljplaner som redan i dag finns inom planområdet. Detta innebär att gällande detaljplaner ändras så att utbyggnaden av ledningen möjliggörs, men att befintliga detaljplaner i övrigt fortsätter att gälla jämsides med detta tillägg.

Detaljplanen reglerar markanvändning och förslagets färdiga utformning samt konsekvenser härav i användnings- och driftsskedet. Hantering och ansvar för genomförandefrågor regleras främst i lagstiftning utanför Plan- och bygglagen och i det tillståndsärende för SFA där bland annat genomförandet är föremål för rättslig prövning.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2016-10-05 - 2016-11-16. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, samt – samtidigt med övriga fyra samrådsförslag som ingår i detaljpanelägningen i samband med SFA – på lokalkontor för de stadsdelsförvaltningar som omfattas av planerna: Bromma stadsdelsförvaltning, Gustavslundsvägen 151 G, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning, Telefonvägen 30, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning, Slakthusplan 8A, samt Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, Björkhagsplan 6. Förslaget fanns också på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annonser om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i tisdagen den fjärde oktober, samt i rikstidningarna SvD och DN den femte oktober 2016. Samrådsmöte hölls 2016-10-17 i hörsalen, tekniska nämndhuset där ca 45 personer närvarade.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Under samrådet har 21 yttranden inkommit. Vissa remissinstanser har lämnat ett gemensamt yttrande för de fem detaljplaner som syftar till att möjliggöra projektet *Stockholms framtida avloppsrening, SFA*. I den mån synpunkterna är generella och gäller samtliga fem detaljplaner redovisas yttrandet och stadsbyggnadskontorets ställningstagande i vardera samrådsredogörelsen. Om del av yttrandet uppenbart gäller endast en av de fem planerna redovisas den delen av yttrandet och stadsbyggnadskontorets ställningstagande endast i förekommen samrådsredogörelse.

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Environmental Law and development AB hänvisar till 6 kap MB och anser att planens byggtid bör behandlas i planen med tanke på projektets storlek och komplexitet.

Trafikkontoret önskar redovisning gällande hur projektet är tänkt att drivas under byggtiden.

Environmental Law and development AB menar att stadsbyggnadskontoret huvudsakligen tillmäter projektets (SFA:s) intressen betydelse, framför enskilda intressen. Påpekar att vissa beslut har fattats på ekonomiskt grunder och att det trots det inte nämns några belopp vare sig under samrådsmötet eller i planhandlingarna och det trots att det är ett 10-20 miljardersprojekt. Utöver det saknar *Environmental Law and development AB* dokumentation av presentationen vid samrådet.

Bromma stadsdelsnämnd (Särskilt uttalande) föreslår att staden tillsätter en särskild samordnare för projektet. En person med uppgift att vara en "One-Stop-shop" för alla frågor och synpunkter som rör tunnelbygget.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Ansvaret för risk för störningar under byggtiden åläggs, enligt Plan- och bygglagen (10 kap 5 §), den som utför åtgärderna – i detta fall Stockholm vatten AB – som har att följa gällande lagar och regler vid genomförandet. Konsekvenserna, som de förklaras i miljökonsekvensbeskrivningen, kommer också att vara föremål för prövning inom ramen för det pågående tillståndsärendet för SFA. Planbeskrivningens genomförandedel kompletteras med information om samordning mellan Stockholm Vatten AB och trafikkontoret.

Stadsbyggnadskontoret har gjort avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen och bedömer att projektet Stockholms framtida avloppsrening (SFA) ligger i linje med politiska mål för Stockholms utveckling och att konsekvenser av planens genomförande till övervägande del är positiva. Stadsbyggnadskontoret bedömer att SFA:s utformning och de avvägningar Stockholm vatten AB gjort för att åstadkomma önskat resultat, är rimliga. Stadsbyggnadskontoret ska se över möjligheten att publicera informationsmaterialet ifrån samrådsmötet.

För detaljplanefrågor finns en person ansvarig på stadsbyggnadskontoret. För andra frågor hänvisas till Stockholm Vatten och deras informationssida:

<http://www.stockholmvattenochavfall.se/framtidensavloppsrening/om-projektet/>

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Länsstyrelsen bedömer att planförslaget, under nu kända förhållanden, inte strider mot de intressen som Länsstyrelsen har att bevaka enligt 11 kap. 10§ PBL. Utöver det informerar de om att möjligheten att använda planförfarandet *Ändring genom tillägg* försvann när Boverket i november 2014 upphävde "Ändring av detaljplan", Boverkets allmänna råd 1991:2 samt om att Ledningssträckning är i enlighet med pågående tillståndsprövning av överledningen från Bromma till Henriksdals ARV (mål M 3980-15) och att de den 16 september 2016 lämnat yttrande i målet.

Lantmäterimyndigheten efterfrågar normal rubriksättning på plankartan, där rubriker för gränser, egenskapsbestämmelser m.m. framgår och anser att Boverkets rekommendationer bör följas och u bör användas för allmännyttig ledning. De anser vidare att det inte är klarlagt om en tunnel kan anses vara en ledning och om mark för denna därmed kan upplåtas som ledningsrätt. De menar att om man istället använder E (teknisk anläggning) innebär det att man har en valmöjlighet; äganderätt, ledningsrätt och servitut. De undrar också vad som händer med befintliga schaktdjupsbestämmelser.

Miljö- och hälsoskydds nämnden ifrågasätter om inte även utrymningsschakten är en del av detaljplanens syfte och borde ingå i detaljplanen.

Trafikförvaltningen och tillväxt- och regionplaneförvaltningen anser att planen tillgodoser de framtida regionala behoven men menar att behov av en masshanteringsplan finns.

HR och A-SR, boende i Bromma, förordar dragning av tunnel så långt söderut som möjligt, i delen längs Grönviksvägen, så att avstånd från bebyggelse och energibrunnar maximeras.

Environmental Law and development AB redogör för fastighetsägarnas, som respondenten företräder, samlade ståndpunkter gällande att detaljplanerna inte får antas. Anser inte

projektet vara samhällsekonomiskt försvarbart då det enligt respondenten inte är klarlagt att miljömässiga fördelar överväger. Respondenten hänvisar till 1 och 4 kap PBL och menar att planerna inte motsvarar en hållbar samhällsplanering. Genomförandet av planerna anses innebära så omfattande störningar att det inte kan anses vara förenligt med PBLs bestämmelser. Planerna tillgodoser inte skyddet av människors hälsa och miljö. *Environmental Law and development* konstaterar att det i planbeskrivningen står att genomförandet av planen inte förväntas medföra några kostnader för staden. Detta är information som saknas i två av detaljplanerna för *Stockholms framtida avloppsrening, SFA*. Respondenten misstänker att det för genomförandet av de två detaljplanerna finns en kostnad för staden och vill att detta redovisas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

När detaljplanearbetet påbörjades hade Boverket upphävt sin vägledning att använda planförfarandet ändring genom tillägg utan att hänvisa till någon ny. Stadsbyggnadskontoret gör bedömningen att vald redovisningsmetod gör det möjligt att tillmötesgå Plan- och bygglagens krav på tydlighet och överblickbarhet (4 kap 32 §). Att utföra ändringar direkt i de 14 befintliga, gällande detaljplanerna, riskerar att göra planhandlingarna oöverskådliga och att planarbetet avsevärt försvåras och fördröjs.

Stadsbyggnadskontoret korrigerar plankartan enligt lantmäteriets önskemål om rubriker. Stadsbyggnadskontoret bedömer att inrättandet av ett i tre dimensioner reglerat markreservat möjliggör både tecknande av ledningsrätt och att ledningen betraktas som ett byggnadsverk. Planbestämmelserna är tydliga i vad som avses med markreservatet. Markreservatet blir ett tillägg till eventuellt rådande schaktdjupsbestämmelser och adderar restriktioner till zoner i vilka intrång får ske.

Stadsbyggnadskontoret har fattat beslut att inte planlägga utrymningsschakten, då deras låga höjd över mark gör att de inte är att klassa som byggnadsverk och därmed inte är heller är bygglovspliktiga.

Det sätt som Stockholm vatten kommer att hantera projektets bergmassor är i överensstämmelse med Länsstyrelsens rapport 2000:11: "Masshantering i Stockholms län, Brytning och återvinning av grus, berg och schaktmassor".

Stadsbyggnadskontoret noterar HR och A-SRs förslag om annan dragning av tunneln. Alternativa lösningar samt alternativa dragningar av avloppsledning och anläggningar har undersökts

och resulterat i val av förestående alternativ. De undersökta, alternativa förslagen redovisas i MKB, kapitel 4, s.99- 127

Stadsbyggnadskontoret har gjort avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen och bedömer att projektet Stockholms framtida avloppsrening (SFA) ligger i linje med politiska mål för Stockholms utveckling och att konsekvenser av planens genomförande till övervägande del är positiva. Efter att ha gjort avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen bedömer stadsbyggnadskontoret att miljönyttan för projektet är så pass stor att den överväger enskilda motstående intressen.

Genomförandet av projekt Stockholms framtida avloppsrening beräknas inte medföra några kostnader för Stockholms stad som kommunal organisation. I planbeskrivningen beskrivs endast eventuella kostnader som belastas staden. Stadsbyggnadskontoret kompletterar de två planbeskrivningar som saknar denna information. Planbeskrivningens genomförandedel kompletteras med övergripande ekonomiska uppgifter om SFA. För detaljerad information hänvisas Stockholm Vatten AB och den informationssida på internet som beskriver projektet: www.stockholmvattenochavfall.se/framtidensavloppsrening/

Kulturmiljö

Stockholms stadsmuseum har inget att erinra mot planförslaget. Informerar att det utmed sträckan finns fornminnen, flera byggnader och bebyggelseområden som bedöms vara av kulturhistoriskt värde.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret noterar. Planbeskrivningen innehåller information angående fornminnen och byggnader med kulturhistoriskt värde.

Olägenheter för grannar

Störningar

JB har synpunkter på trafiksäkerheten under byggskedet.

JB efterfrågar redovisning av riskanalys (med hänsyn till de barn som dagligen passerar Alviksvägen) och påpekar risker med köbildning och skada på fastighet till följd av tunga transporter.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Ansaret för risk för störningar under byggtiden åläggs, enligt Plan- och bygglagen (10 kap 5 §), den som utför åtgärderna – i detta fall Stockholm vatten AB – som har att följa gällande lagar och regler vid genomförandet. Konsekvenserna, som de förklaras i

miljökonsekvensbeskrivningen, kommer också att vara föremål för prövning inom ramen för det pågående tillståndsärendet för SFA. Under drifttiden kommer tunnelmynningen endast öppnas cirka 1 ggr/veckan, vilket innebär en mycket liten trafikökning.

Parker och grönområden

Trafikförvaltningen och tillväxt- och regionplaneförvaltningen

menar att eftersom den nya avloppsledningen löper under mark är intrången i grönområden begränsade till tekniska övermarksanläggningar och tunnelinfarter.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet understryker vikten av att intrången i naturmark vid tunnelns byggande minimeras.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden påpekar att de tidigare lämnat underlag för bedömning av miljö- och hälsofrågor gällande bl.a. påverkan på naturmark och rekreation och nämnden anser inte att detta har redovisats tillfredsställande i planhandlingarna.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret kompletterar planhandlingarna gällande påverkan på naturmark och rekreation, utifrån material från miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Gator och trafik

Farleder

Sjöfartsverket informerar att färdig avloppsledning inte får påverka farledsdjup. Vidare bör möjligheten att gräva ner ledningen i närheten av farleder undersökas. Sjöfartsverket önskar vidare bli informerade i fortsatt planering och önskar beskrivning och rutiner för genomförandet som underlag för synpunkter och samråd, så att åtgärder kan vidtas för att minimera negativ påverkan på sjöfartens framkomlighet under anläggningsfasen. Sjöfartsverket förutsätter att planområden som omfattar muddring, tippning, vattenförlagd ledning, förändring av kaj-/ strandlinje och vattennära anläggningar kommer att samrådas med Sjöfartsverket.

Luftfart

Luftfartsverket informerar om att berörda flygplatser alltid ska tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer, eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Mälarpassagen planläggs inte. Framkomligheten för sjöfarten kommer inte att påverkas negativt då avloppsledningen består av en bergtunnel som ligger på relativt stort djup under mark i fast berg. Inga synliga tunnlar på botten. Stadsbyggnadskontoret noterar

behovet av information och samordning beträffande byggskedet och kompletterar genomförandedelen i planbeskrivningen med detta.

Flygplatser har inte kontaktats då planförslaget inte innebär något byggnadsverk över 20 meter eller på annat sätt kan misstänkas påverka flygplatser.

Grundvatten

Trafikkontoret kommenterar att det är viktigt att minimera grundvattenpåverkan.

Environmental Law and development AB har synpunkter på text om grundvattensänkning och undrar över hur ofta och hur stor en grundvattensänkning kan bli. Det ifrågasätts även varför minskad kvävebekämpning nämns i anslutning till grundvattensänkning.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret kompletterar och tydliggör planbeskrivningens text om grundvatten och grundvattensänkningars påverkan. Minskad kvävebelastning står nämnt under rubrik Naturmiljö i planbeskrivningen. Både grundvattensänkning och kväve kan påverka naturmiljön.

Teknisk försörjning

El/Tele

Skanova har teleanläggningar inom område för planerad avloppsledning och önskar behålla befintliga teleanläggningar inom området i nuvarande läge så långt möjligt. Vill att detta noteras i planhandlingarna.

Ellevio har inte identifierat några konflikter mellan föreslaget markreservat och befintligt lokalnät men åtgärder i företagens befintliga anläggningar utförs efter beställning och bekostas av byggherren. Kontakter avseende bygg-el är påbörjade. **Ellevio** påpekar att planläggning pågår för utbyggnad av fördelningsstation vid Gustav III väg och menar att samordning kan komma att krävas om Gustav III väg ska användas för transporter.

Svenska kraftnät informerar om att ny struktur för Stockholms elnät utreds. Utredning *Stockholms ström* omfattar ett femtiotal stora och små projekt. Projekten innebär att drygt 20 kommuner kommer att beröras av nybyggnationer och ombyggnationer där en del befintliga luftledningar kommer att rivas och nya anläggningar kommer att byggas. Det kan bli förändringar i elnätet i aktuellt område. (Ellevio hanterar utredningen).

Fjärrvärme

Fortum Värme önskar tidig information och samrådsmöten för att kunna planera ev. ledningsomläggningar och nya ledningsdragningar samt säkra befintlig drift med så få

driftstörningar som möjligt. Vid åtgärder i distributionsanläggningar utför företaget dessa själva och de bekostas av byggherre enligt gällande avtal. Vill teckna genomförandeavtal snarast möjligt. Eventuella omläggningar av gasledningar ska lösas vid detaljprojekteringen av ledningssträckningen och arbetstunnlar.

Energiförsörjning

Trafikförvaltningen och tillväxt- och regionplaneförvaltningen menar att avloppsledningens potential vad gäller biogasproduktion bör utredas, då det kan bli förluster med så lång ledning.

Räddningstjänst

Storstockholms Brandförsvär (SSBF) efterfrågar förutsättningar för räddningsinsats, så som framkomlighet till byggnader och räddningsfordon och uppställningsplatser vid tunnelmynningarna, i detaljplan. Gällande brandvatten bör anslutning till planerade byggnader/anläggningar ses över. 75 meter från brandpost till uppställningsplats för räddningsfordon (dvs. 150 meter mellan två brandposter). Påpekar även att undermarksanläggningen bör ta hänsyn till behov av utrymningsvägar/angreppsvägar samt brandgasventilation i markplan. SSBF uppmärksammar utöver detta att de önskar tät dialog med Stockholm Vatten under projektets gång.

Skötsel, renhållning och underhåll

Ellevio påpekar att placering och utformning av avloppstunnel inte får påverka akuta reparationsarbeten längs befintlig kraftledning som kan behöva ske utan samråd.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Genomförande av planen kommer inte att påverka Skanovas teleanläggningar. Stadsbyggnadskontoret noterar att det inte finns några identifierade konflikter med Ellevios elnät, men att det kan finnas behov av samordning vad gäller transporter på Gustav III väg. Stadsbyggnadskontoret noterar informationen om ny struktur för elnät. Stadsbyggnadskontoret noterar önskan från Fortum Värme om information, samråd och tecknande av avtal.

Biogasproduktionen påverkas inte. Kapaciteten i volym minskar visserligen, men det kompenseras av optimering och ändring av rötningsprocessen i Henriksdal och stordriftsfördelar.

Stadsbyggnadskontoret kompletterar planbeskrivningen med avseende på förutsättningar för räddningsinsatser.

Stadsbyggnadskontoret kompletterar genomförandedelen i planbeskrivningen med uppgifter om behov av samordning mellan Stockholm Vatten och Skanova, Ellevio, Svenska kraftnät, Fortum Värme och Stockholms brandförsvär.

Hälsa och säkerhet

Risk

Ellevio uppmärksammar att deras anläggningar kan påverkas av sprängning, bormning, vibrationer och sättningar, men förutsätter att denna typ av påverkan inte sker.

Trafikkontoret önskar redovisning om det är studerat om kommande pålningsarbeten i staden kan medföra några problem där tunneln ska gå.

Storstockholms brandförsvär (SSFB) anser att de risker och riskreducerande åtgärder som hanteras i Stockholm Vattens tillståndsansökan bör föras in i vardera planbeskrivningen/plankartan och poängterar att de tidigare i behovsbedömningen påtalat att riskanalys behövs för projektet (Stadsbyggnadskontoret dnr 2014-12772).

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Inom markreservatet, mellan nivåerna -15 och -42, får inga intrång från annan verksamhet ske. Utanför detta område kommer pålningsarbeten inte att innebära några problem. Detta förtydligas i planbeskrivningen.

De risker och riskreducerande åtgärder som hanteras i Stockholm Vattens tillståndsansökan sammanfattas och förs in i planbeskrivningen.

Miljö- och klimataspekter

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Environmental Law and development AB (ELD) har en rad synpunkter i relation till genomförd MKB. Respondenten anser att planerna inte genomgått vederbörlig miljöbedömning och att stadsbyggnadskontoret ska göra en självständig miljöbedömning (Hänvisar till 1 kap, 2 kap, 3 kap och 4 kap PBL). Anser att det saknas kopplingar mellan Stockholms Vattens MKB och föreslagna planer och att det därför inte går att utläsa på vilket sätt Stockholms Vattens MKB ligger till grund för miljöbedömningen av planerna. ELD menar också att det inte har genomförts något MKB-samråd inom ramen för planen. Vidare anser ELD att Stockholm Vattens MKB inte uppfyller kraven i 6 kap MB och därför inte kan ersätta den miljöbedömning och MKB som ska upprättas för detaljplan som antas medföra betydande miljöpåverkan enligt 6 kap 11§ MB. Saknar redovisning för alternativa lokaliseringar. ELD har synpunkter på redovisning av störningar, risker och miljöpåverkan i byggskedet. ELD anser vidare att det finns risk för grundvatten-sänkningar som inte har redovisats. Hänvisar till rapport från Faveo (Riskanalys yttre Miljö, 2014-12-11) där det sägs att robusthet i tunnlar och ledningar bör utredas för att avgöra vilka skador som

uppstår vid jordskalv eller hur stort inläckage som förväntas ske vid höga vattenflöden. Inte heller anser ELD att en samlad helhetsbedömning av projektets direkta och indirekta effekter ur ett hållbarhetsperspektiv möjliggörs då påverkan på vattenkvaliteten är bristfällig, inklusive att alternativa utsläppspunkter saknas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Enligt lagkraven i 2 kap 11 §, Plan- och bygglagen har stadsbyggnadskontoret och Stockholm Vatten AB samverkat kring innehållet i den MKB som utgör underlag för både tillståndsprövning hos Mark- och miljödomstolen och föreliggande detaljplaner. Stadsbyggnadskontoret anser inte att det finns skäl för en separat miljökonsekvensbeskrivning för detaljplanerna och att Plan- och bygglagen ger stöd för detta. Stadsbyggnadskontoret bedömer att innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen är tillfyllest, men att konsekvenserna i planbeskrivningen kan kompletteras och revideras för att bli tydligare.

Alternativredovisningar återfinns i miljökonsekvensbeskrivningens kap 4 och sammanfattas under rubrik 4.6.

Till miljökonsekvensbeskrivningen hör följande bilagor som har kompletterats miljökonsekvensbeskrivningen sedan den färdigställdes:

Bilaga 1, Kompletterande riskanalys, Structor 2016-02-22

Bilaga 2, Ny version av åtgärdsplanen, 2016-02-24 ((ersätter Bilaga F9 till MKB – Åtgärdsplan för Inläckage i tunnelanläggning daterad 20150615)

Bilaga 3, Ny version av bilaga F2

Bilaga 4, Natura 2000-rapporten

Bilaga 5, PM, Tekniska och ekonomiska förutsättningar för andra begränsningsvärden

Bilaga 6, Historiska data Koviksudde 1995-2014

Bilaga 7, Systematiskt arbete med att åtgärda felkopplingar

Bilaga 8, PM naturvärden och ekologiska spridningssamband, daterad 2015-12-18

Bilaga 9, Reviderad sammanfattande konsekvensbedömning (ursprunglig tabell 8.2 på sid 303-304 i miljökonsekvensbeskrivningen)

Bilaga 10, PM ändringar avloppstunneln, 2016-02-19

Bilaga 11, Kompletterande sakägarförteckning

Efter samråd om detaljplanen har MKB:n kompletterats med ytterligare bilagor:

- Översiktlig miljöteknisk markprovtagning
Hammarbybacken, SWECO Environment 2017- 01-30

- *PM Naturvärden och samband vid Liljeholmen och Gullmarsplan, Ramböll, 2017-02-16.*

Planbeskrivningen kommer att kompletteras med resultat från dessa.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Sammanfattning av inkomna synpunkter

Under samrådet har synpunkter kommit in som visar på en intressekonflikt mellan å ena sidan enskilda sakägare och boende som kommer att bli påverkade, å andra sidan Stockholm Vatten AB och planerna på att genomföra projektet Stockholms framtida avloppsrening för att kunna möta framtidens krav på hantering av vatten och avlopp.

Synpunkter från privatpersoner har handlat om risker för olägenheter som kan uppkomma vid transportvägar för lastbilar med bergmassor under byggandet av avloppsledningen. Man ifrågasätter rimligheten i projektet Stockholms framtida avloppsrening som helhet eftersom man menar att genomförande av planen innebär så omfattande störningar att de inte kan anses vara förenligt med plan- och bygg lagens bestämmelser, då de anser att skydd av människors hälsa och miljö inte kan tillgodoses. I driftsskedet om riskerna för permanent grundvattenpåverkan och lukt.

Utöver detta har det ifrån privatpersoner inkommit synpunkter på hur detaljplaneprocessen hanterats och den miljökonsekvensutredning som utförts – som ligger till grund för både detaljplaneprocessen det tillståndsgivande som hanteras hos Mark- och miljödomstolen.

Stadsbyggnadskontorets bedömning

Stadsbyggnadskontorets bedömning är att genomförandet av Stockholm Vatten AB:s projekt Stockholms framtida avloppsrening ligger i linje med de politiska mål som formulerats för Stockholms tillväxt. Vid planläggning av projektet är en av stadsbyggnadskontorets viktigaste uppgifter att följa Plan- och bygglagens 2 kap 1 § om att göra avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen. Stadsbyggnadskontoret bedömer att permanent påverkan som inkluderar till exempel energibrunnar uppvägs av långsiktigt positiva konsekvenser som kommer alla invånare i Stockholm tillgodo. Genomförandeskedet regleras främst i lagstiftning utanför Plan- och bygglagen. Plan- och bygglagen ålägger byggherren – i detta fall Stockholm vatten AB – ansvaret att följa gällande lagar och regler vid genomförande (10 kap 5 §). Samverkan mellan stadsbyggnadskontoret och Stockholm Vatten AB har skett i syfte att

kunna bedriva en effektiv planprocess där innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen samordnats för att vara heltäckande för både planprocessen, genomförandet och driftsskedet. Stadsbyggnadskontoret bedömer att innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen är tillfyllest, men att konsekvenserna i planbeskrivningen kan kompletteras och revideras för att bli tydligare. Stadsbyggnadskontoret bedömer vidare att SFA:s utformning och de avvägningar Stockholm vatten AB gjort för att åstadkomma önskat resultat, är rimliga. Konsekvenserna, som de förklaras i miljökonsekvensbeskrivningen, kommer också att vara föremål för juridisk prövning inom ramen för det pågående tillståndsärendet för SFA, hos Mark- och miljödomstolen.

Föreslagna förändringar

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet föreslår Stadsbyggnadskontoret att planbeskrivningen kompletteras med översiktliga uppgifter om ekonomi för SFA och med förtydliganden om behovet av samordning mellan ledningsrättshavare och andra instanser som till exempel Brandmyndigheten samt att plankartan korrigeras med rubriker.

Stadsbyggnadskontoret föreslår vidare att planbeskrivningen förtydligas vad gäller avgränsningen mellan detaljplanen och de frågor som hanteras i tillståndsärendet samt detaljplanens avgränsning till byggskedet. Vidare föreslås att beskrivning och konsekvenser förtydligas för: natur- och rekreation, grundvatten, risker, räddningsinsatser.

I övrigt föreslås planhandlingarnas huvudsakliga utformning få ligga fast.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2015-19082. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen anser att planen inte strider mot de intressen som Länsstyrelsen har att bevaka enligt 11 kap. 10 § PBL under förutsättning att nedanstående synpunkter beaktas:

- Länsstyrelsen informerar om att om möjligheten att använda planförfarandet ändring genom tillägg försvann när Boverket i november 2014 upphävde ”Ändring av detaljplan”, Boverkets allmänna råd 1991:2. Boverket motiverar detta med att ordet tillägg inte finns i PBL. Enligt PBL kan en detaljplan endast upprättas, ändras eller upphävas (dvs. inte ändras genom tillägg).
- Ledningssträckning är i enlighet med pågående tillståndsprovning av överledningen från Bromma till Henriksdals ARV (mål M 3980-15). I målet prövas även ansökan om tillstånd till vattenverksamhet för bortledning av grundvatten. Länsstyrelsen har den 16 september 2016 lämnat yttrande i målet.

Trafikförvaltningen och tillväxt- och regionplaneförvaltningen, Stockholmsläns landsting

- Planen tillgodoser de framtida regionala behoven
- Intrånget i grönområden begränsat
- De vattenrelaterade förbättringarna överväger det negativa intrånget i Ålsstensskogen
- Ingen negativ påverkan på kollektivtrafiken, men det behöver säkerställas under byggtiden.
- Masshanteringsplan behövs
- Avloppsledningens potential på biogasproduktionen bör utredas, då det kan bli förluster med så lång ledning
- Anläggningen av arbets-/servicetunnlar behöver ta hänsyn till angränsande bebyggelse- och naturområden

Storstockholms Brandförsvar (SSBF)

- SSBF har tidigare i behovsbedömningen påtalat att riskanalys behövs för projektet (Stadsbyggnadskontoret dnr 2014-12772)
- De risker och riskreducerande åtgärder som hanteras i Stockholm Vattens tillståndsansökan bör föras in i vardera planbeskrivningen/plankartan

- Förutsättningar till räddningsinsatser behöver skapas i detaljplan. Bland annat framkomlighet till byggnader och räddningsfordon och uppställningsplatser vid tunnelmynningarna. Normalt behövs Bk2 väg för brandförsvarets fordon. Anger vägledningsdokument för räddningsvägar
- För undermarksanläggningar bör hänsyn tas till behov av utrymningsvägar/angreppsvägar samt behov av brandgasventilation i markplan.
- För brandvatten bör anslutning till planerade byggnader/anläggningar ses över. 75 meter från brandpost till uppställningsplats för räddningsfordon (dvs. 150 meter mellan två brandposter)
- SSBF önskar tät dialog med Stockholm Vatten under projektets gång

Trafikverket

Inget att erinra

Försvarmakten

Inget att erinra

Naturvårdsverket

Avstår från att lämna synpunkter

Sjöfartsverket

Inget att erinra men lämnar allmänna synpunkter

- Sjöfartsverket informerar att färdig avloppsledning inte får påverka farledsdjup. Vidare bör möjligheten att gräva ner ledningen i närheten av farleder undersökas
- Förutsätter att planområden som omfattar muddring, tippning, vattenförlagd ledning, förändring av kaj-/strandlinje och vattennära anläggningar kommer att samrådats med Sjöfartsverket
- Sjöfartsverket önskar bli informerade i fortsatt planering och efterfrågar att åtgärder vidtas för att minimera negativ påverkan på sjöfartens framkomlighet under anläggningsfasen

Luftfartsverket

Inget att erinra

- LFV har inte analyserat konsekvenser för flygvägar till och från flygplatser, samt om CNS-utrustning ägd av flygplats kan riskera att bli påverkad. Berörda flygplatser skall därför alltid tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer, eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering.

Med berörd flygplats avses att etableringen hamnar inom flygplatsens MSA-yta ca 60 km ut från flygplatsen. MSA är den hinderyta som är störst och står för "Minimum Sector Altitude".

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Lantmäterimyndigheten

- Lantmäteriet vill ha normal rubriksättning. Rubriker för Gränser, egenskapsbestämmelser mm och anser att Boverkets rekommendationer bör följas och u för allmännyttig ledning bör användas
- Undrar vad som händer med befintliga schaktdjupsbestämmelser
- Har tidigare redogjort för olika alternativ för genomförande i PM. PM biläggs yttrandet
- Anser att det inte är klarlagt om en tunnel kan anses som ledning och om mark för denna därmed kan upplåtas som ledningsrätt. Om detta överprövas kan det innebära förseningar. Om man istället använder E (teknisk anläggning) innebär det att man har en valmöjlighet; äganderätt, ledningsrätt och servitut.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

- Nämnden har tidigare lämnat underlag för bedömning av miljö- och hälsofrågor. Det viktigaste som togs upp var påverkan på naturmark och rekreation. Anser inte att de har redovisats tillfredsställande i planhandlingarna
- Bör inte utrymningsschakten ingå i detaljplanens syfte?

Trafikkontoret

- Trafikkontoret önskar redovisning om kommande pålningsarbeten kan medföra några problem där tunneln ska gå
- Trafikkontoret anser att tunnelmynningar bör hägnas in och ha bergsbesiktning och skyddsnät
- Vill kommentera att det är viktigt att minimera grundvattenpåverkan och att tunnelmynningar anpassas väl till omgivningen
- Önskar redovisning hur projektet är tänkt att drivas under byggtiden

Stockholms stadsmuseum

- Stockholms stadsmuseum informerar att det ut med sträckan för planerad avloppsledning finns fornminnen och flera byggnader och bebyggelseområden som bedöms vara av kulturhistoriskt värde.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Inget att erinra

- Understryker vikten av att intrången i naturmark vid tunnelns byggande minimeras.

Idrottsförvaltningen Stockholmsstad

- Lämnar gemensamt yttrande för samtliga planer men synpunkterna berör endast plan med diarie nr 2015-19085 och 2015-19089. Yttrande redogörs för i de planerna.

Övriga remissinstanser**AB Fortum Värme**

- Inom planområdet finns befintliga fjärrvärme- och/eller fjärrkylaledningar.
- För att kunna planera ev. ledningsomläggningar och nya ledningsdragningar samt säkra befintlig drift med så få driftstörningar som möjligt är det bra med tidig information och samrådsmöten.
- Åtgärder i Fortum Värmes distributionsanläggningar utförs av Fortum Värme och bekostas av byggherre enligt gällande avtal, viktigt att vi tecknar genomförandeavtal snarast möjligt.
- Eventuella omläggningar av gasledningar får lösas vid detaljprojekteringen av ledningssträckningen och arbetstunnlar.

Skanova

- Önskar behålla teleanläggningar inom området i sitt läge, så långt möjligt. Vill att detta noteras i planhandlingarna
- Ledningar går att få digitalt (länkar och kontaktperson finns)

Ellevio

- Vill ha mer information om tunnelmynning som ligger nära kraftledning. Placering och utformning kan behöva anpassas
- Placering och utformning av avloppstunnel får inte påverka akuta reparationsarbeten längs befintlig kraftledning som kan behöva ske utan samråd
- Pågående detaljplan vid Gustav III väg (Utbyggnad av fördelningsstation) - samordning kan krävas om Gustav III väg ska användas för transporter.
- Anläggningar kan påverkas av sprängning, borrar, vibrationer och sättningar. Ellevio förutsätter att denna typ av påverkan inte sker.
- Inga konflikter mellan föreslaget markreservat och befintligt lokalnät har identifierats. Kontakter avseende bygg-el är påbörjade

- Åtgärder i Ellevios befintliga anläggningar utförs efter beställning till Ellevio och bekostas av byggherren.

Svenska kraftnät

Inget att erinra

- Informerar om att ny struktur för Stockholms elnät utreds. Utredning *Stockholms ström* omfattar ett femtiotal stora och små projekt. Projekten innebär att drygt 20 kommuner kommer att beröras av nybyggnationer och om-byggnationer där en del befintliga luftledningar kommer att rivas och nya anläggningar kommer att byggas.
- Planerade åtgärder visat sig inte vara tillräckliga. Ny utredning om Västra Storstockholm. Blad 1 berörs av en sådan utredning. Kan komma att bli förändringar i elnätet i aktuellt område. (Ellevio hanterar utredningen)
- Information gällande ledningarnas placering går att hämta som Shape och WMS (geodataportalen)

Sakägare enligt fastighetsförteckning

Environmental Law and Development AB

- Företräder 216 personer inklusive representanter för bostadsrättsföreningar. Berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen är 15 personer och en bostadsrättsförening : CGA, GB, PB, NW, KL, CA, LA, ML, GL, JZ, AL, PL, AH, MG, UW. Representanter för Brf Mälardrottningen: BB, BB, HB, JB, LÅ, RR, YZ, YLR. Förteckning över de som företräds av jurist finns i akten hos Mark- och miljödomstolen i ansökningsärendet Stockholms Framtida avloppsrening.
- Fastighetsägarnas samlade ståndpunkt är att detaljplanerna inte får antas. Anser att genomförandet innebär så stora störningar så det inte är förenligt med PBL. Tillgodoser inte skyddet för människors skydd och hälsa.
- Anser att planerna inte motsvarar en hållbar samhällsplanering (Hänvisar till 1 kap och 4 kap PBL)
- Anser att projektet inte är samhällsekonomiskt försvarbart, och att det ej är klarlagt att miljömässiga fördelar överväger
- Anser att planerna inte genomgått vederbörlig miljöbedömning och anser att stadsbyggnadskontoret ska göra en självständig miljöbedömning (Hänvisar till 1 kap, 2 kap, 3 kap och 4 kap PBL)
- Hänvisar till kap 6 MB och hävdar att det inte har genomförts ett MKB samråd inom ramen för planen (Hänvisar till 6 kap MB)

- Anser att genomförandet bör beaktas pga av planernas påtagliga miljöeffekter (Hänvisar till 6 kap MB). Den långa byggtiden berörs inte, men stor del av fastighetsägarnas oro ligger här.
- Saknar dokumentation av presentationen vid samrådet
- Menar att det framgick att ingen utvärdering av alternativ har gjorts
- Poängterar att det vid mötet hänvisades till Stockholm Vattens MKB, som tydligen okritiskt hade accepterats
- Vilka delar som ingår i miljöbedömningen av planen framgår inte och inga referenser har angetts
- Ifrågasätter varför inga belopp framgår då beslut sägs vara fattade på ekonomiska grunder
- Ifrågasätter bebyggelse i Sickla som inte funnits med i tidigare redovisningar. Vad kommer ökade kostnader att innebära för VA-taxan?
- Påpekar att 29 meter höga huskroppar inte förskönar landskapsbilden
- Environmental Law and development har följande synpunkter på redovisad MKB: Saknar redovisning för alternativa lokaliseringar av påslag. Menar att MKN inte har vägts in för påslaget Smedslätten. Saknar påverkan på barns hälsa - hur påverkan ska begränsas och undvikas. Anser inte att lukt redovisas tillräckligt och ifrågasätter tunnarnas robusthet. Menar att aktuell MKB inte möjliggör en samlad helhetsbedömning av projektet direkta och indirekta effekter ur ett hållbarhetsperspektiv, bla pga att påverkan på vattenkvaliteten är bristfälligt redovisad och alternativredovisningen otillräcklig. Alternativa utsläppspunkter saknas.
- Anser att det i förevarande fall saknas angivna kopplingar mellan föreslagna planer och Stockholm Vattens MKB. Det gör att det inte går att utläsa på vilket sätt Stockholm Vattens MKB har kommit att ligga till grund för miljöbedömningen av föreslagna planer. Eftersom Stockholm Vattens MKB heller inte uppfyller de rättsliga kvalitetskraven för en MKB kan den inte användas av stadsbyggnadskontoret inom ramen för planläggningen.
- Anser Fastighetsägarnas samlade ståndpunkt är som redovisats ovan att planerna inte får antas. Den MKB som stadsbyggnadskontoret hänvisar till uppfyller inte kraven i 6 kap MB och kan därför inte ersätta den miljöbedömning och MKB som ska upprättas för detaljplan som antas medföra betydande miljöpåverkan enligt 6 kap 11§ MB. Planerna är inte förenliga med bestämmelserna i PBL. Planerna möter heller inte nationella miljökvalitetsmål och överensstämmer

inte med miljöbalkens övergripande mål om en hållbar samhällsutveckling.

- Synpunkter på omgivningspåverkan gällande: Energibrunnar, naturen i Ålstensskogen, störningar under byggtid, trafikfaror och lukt. Förespråkar alt 4b – och skäl för detta.

JB, Brf Mälardrottningen

- Yttrandet inkom till Dnr 2015-19089, men handlar om frågor som berör planerna Dnr 2015-19082 och 2015-19087 har därför förts över till dessa.
- Synpunkter på transport/trafikmiljöfrågor under byggtiden: Efterfrågar redovisning av den riskanalys som gjorts med hänsyn till de barn som dagligen passerar Alviksvägen med hänvisning till transport av schaktningsmaterial från planområdet.
- Påpekar risker med köbildning och skada på fastighet till följd av tunga transporter.

Övriga, ej sakägare

HR och A-SR

- Positiva i stort, förutsatt skadelöshet
- Förordar dragning av tunnel så långt söderut som möjligt, i delen längs Grönviksvägen, maximerar avstånd från bebyggelse och energibrunnar.

Karin Norlander
planchef

Niklas Zetterberg
stadsplanerare

Emma Engleson
stadsplanerare